अध्याय विसावा प्रारंभ

श्रीगणेशाय नमः ।। जयजयाजी रुक्मिणीवरा । हे चंद्रभागातटविहारा । देवा वरदपाणीधरा। दासगणूच्या मस्तकीं ।।१।। तूं भूपांचा भूपती । अवघेंच आहे तुझ्या हातीं । मग माझी फजिती। कां रे ऐसी मांडलीस ? ।। २ ।। माझें पाप ताप दहन । करा कृपाकृशानें करून । राहो आनंदी सदा मन । तुझें भजन करावया ।। ३ ।। यांत अंतर केल्यांस । वृथा तुला लागेल दोष । खऱ्या थोरांनी आपणांस । बट्टा लावून घेऊं नये ।। ४ ।। म्हणून हे श्यामसुंदरा । राही रुक्मिणीच्या वरा । पांडुरंगा परम उदारा । माझी इच्छा पूर्ण करी ।। ५।। असो समाधिस्थ झाल्यावर । श्रीगजानन साधुवर। म्हणूं लागले नारीनर । आतां काय ह्या शेगांवीं ।। ६ ।। शेगांवींचा ज्ञानगभस्ती। अस्ता गेला निश्चिती । आतां काय तेथें माती । राहिली आहे निव्वळ ।। ७।। समुद्राचे आटल्या नीर । वा पुष्पतरूंचा गेला भर । कोण त्याचें करणार । कौतुक या जगामध्यें ? ।। ८।। आतां खेपा शेगांवांत। करणें आहे कीं निमित्त ? । देव नसतां देव्हाऱ्यांत । माळा बांधणे व्यर्थची ।। ९।। ऐसें कित्येक बोलती । परी ती असे साच भ्रांती । महाराजांची दिव्य ज्योति । अदृश्य आहे तेच ठायां ।। १० ।। जेवीं इंद्रायणीचे तीरीं । ज्ञानेश्वर समाधिस्थ जरी । ते आहेत भेटले परी । तेंच ठायीं भाविकां।। ११।। तैशीच शेगांवांत । श्रीगजाननस्वामी समर्थ। ऐसा जयांचा सिद्धान्त । दर्शन त्यांना तेथ होतें।। १२।। तेविषयींची एक कथा ! सांगतों मी येथ आतां । गणपत कोठाडे नामे होता । एक भाविक गृहस्थ।। १३।। हा रायली कंपनीचा । एजंट शेगांव दुकानीचा । नित्य नेम होता त्याचा। दर्शनाचा श्रोते हो ।। १४ ।। अस्तमानीं प्रति दिवशीं । यावें त्यानें मठासीं । बैसोनिया समाधीपासीं। स्तवन करावें एकनिष्ठें ।। १५ ।। एकदां ऐसें वाटलें त्यास। अभिषेक करून समाधीस । उद्यांच्या विजयादशमीस। ब्राह्मणभोजन घालावें ।। १६।। केली सर्व तयारी । अभिषेकाची साजिरी। शिधा मठाभितरीं । धाडिला मोठ्या प्रमाणांत ।। १७ ।। तैं कांता म्हणे हो प्राणनाथा!। हें तुम्ही काय करितां । हाड नाहीं तुमच्या हातां । खर्च करण्याच्या बाबतींत ।। १८ ।। उद्यां आहे विजयादशमी। म्हणून पोरांबाळांसी। कपडे अलंकार अंगासी । करून घाला कांही तरी ।। १९ ।। हे अभिषेक ब्राह्मणभोजनें । वरचेवरी न योग्य करणें । दिलीं आपणां ईश्वरानें। चार पोरेंबाळें हो ।। २० ।। फुटका मणि ना अंगावरती । मी लंकेची पार्वती । गृहस्थाची ही कां रीती ? । संचय

करावा धनाचा ।। २१ ।। हें कांतेंचें भाषण । गणपतरावा न रुचलें जाण । तो म्हणे प्रपंचाहून । श्रेष्ठ परमार्थ वाटे मला ।।२२।। तोच त्याच्या कांतेसी । स्वप्न पडलें रात्रीसी । उगे न छळी पतीसी । तो करतो तें करूं दे ।।२३।। त्यांत तुझ्या बापाचें । काय जातें सांग साचें । प्रेम अशाश्वताचें । वेडे ! हें बाळगूं नको ।। २४ ।। यामध्यें न कांहीं सार । धन भूचें भूमिवर । येतें मात्र बरोबर । पाप पुण्य मानवाच्या ।। २५ ।। अभिषेक ब्राह्मणभोजन । हे पारमार्थिक आहे पुण्य । त्याच्यासाठीं वेंचितां धन । तें न जाय अनाठायीं ।। २६ ।। पेरलेल्या बिजापरी । त्याची स्थिति होते खरी । म्हणून सांगतों तुला पोरी । अडथळा त्या करूं नको ।। २७ ।। ऐशा पाहून स्वप्नास । सांगती झाली पतीस । तेणें गणपतरावास । हर्ष झाला विबुध हो ।। २८ ।। आलें कां हें प्रत्यंतर । महाराज येथेंच साचार । सोडून द्यावा कुविचार । आजपासून कांहीं तरी ।। २९ ।। मुलेंबाळें कोणाचीं । धनदौलत कोणाची । तूं न वाही चिंता त्यांची । तें अवघे समर्थांचें ।।३०।। असो गणपतरावानें । पूजन केले आनंदानें । त्या दसऱ्याच्या मुहूर्तानें । खर्चही केला अत्युत्तम ।। ३१ ।। या गणपतरावाची । निष्ठा समर्थपदीं साची । जडली शुद्ध स्वरूपाची । होती पहिल्यापासून ।। ३२ ।। लक्ष्मण हरी जांजळाला । ऐसाच अनुभव एक वेळां । बोरीबंदरावरी आला । तो ऐका सांगतों ।। ३३ ।। कांहीं कामानिमित्त । लक्ष्मण गेला मुंबईत । हा समर्थांचा होता भक्त । पहिल्यापासून विबुध हो ।। ३४ ।। घरच्या कांहीं कटकटीनें । वैताग त्याच्या घेतला मनें । कांहीं व्यापारासंबंधानें । आला होता मुंबईस ।। ३५ ।। असो बोरीबंदरावरी । लक्ष्मण आला जाया घरीं । तो आगगाडीच्या धक्क्यावरीं । एक भेटला परमहंस ।। ३६ ।। आजानुबाहु उंच बांधा । दृष्टि नासाग्रासी सदा । ओंकाराचा सर्वदा । जप चालला त्याच्या मुखीं ।।३७।। तो बोलला लक्ष्मणास । तूं गजाननाचा आहेस शिष्य । ऐसें असून हताश । कां होतोस कळेना ? ।।३८।। तूं आपल्या जेव्हां घरीं । पुण्यतिथि केलीस खरी । चारशें पानांची तयारी । करून अमरावतीला ।। ३९ ।। गोपाळराव पेठकर । आणि बापट मास्तर । यांचा कैसा प्रकार । घडला तो आण मना ।। ४० ।। पुत्रशोक बापटासी । झाला असून प्रसादासीं । तो तुझ्या गेहासी । आला होता ना सांग तें ।। ४१ ।। पेठकराचे ब्राह्मण भले । सांग कशानें राहिलें ? । अरे गजाननस्वामी गेले । त्या उभयतांच्या स्वप्नांत ।। ४२ ।। उपदेश करून दोघांस । आणिले होतें प्रसादास । हें कैसें विसरलास ? । सांग मला ये वेळीं ।। ४३ ।। खुणेच्या गोष्टी ऐकून । साशंक झाला लक्ष्मण । म्हणे हा असावा कोण । हें कांहीं कळत नसे ।। ४४ ।। लक्ष्मणें त्या संन्याशाला । आदरें नमस्कार केला । तो पाहातां पाहातां गुप्त झाला । बोरीबंदर स्टेशनासी ।। ४५ ।। मग लक्ष्मण येऊन घरीं । वागूं

लागला पहिल्यापरी । प्रतिवर्षी आपुल्या घरीं । पुण्यतिथीचा प्रारंभ केला ।।४६।। अवधूत जयराम खेडकरासी । राहीत साहीत गांवांसी । भेटते झाले पुण्यराशी । संन्याशाच्या वेषानें ।। ४७ ।। एक माधव मार्तंड जोशी । कळंब कसूर ग्रामासी । आला मोजणी करावयासी । जमिनीची श्रोते हो ।। ४८ ।। हा सरकारी नोकर । होता रेव्हेन्यु ऑफिसर । त्याचा गजानन साधुवर । पूर्ण होता भरंवसा ।। ४९ ।। दिवसभर मोजणी केली । पुढें त्यास इच्छा झाली । अस्तमानाचे समया भली । शेगांवास जाण्याची ।। ५० ।। आज गुरुवारचा आहे दिन । घेऊं समर्थांचें दर्शन । ऐसा विचार करून । आज्ञा केली शिपायाला ।। ५१ ।। जोड आपुली वेगें दमणी । जाऊं शेगांवालागुनी । रात्र तेथें काढूनी । येऊं सकाळीं परत पुन्हां ।। ५२ ।। तईं तो शिपाई कुतुबुद्दीन । बोलला कर जोडून । आभाळ आलें भरून । याचा विचार करावा ।। ५३ ।। मन नदीला पाणी भलें । आहे थोडकें आतां आलें । पाही पाणी गढूळ झालें । म्हणून केली विनंती ।।५४।। जोशी म्हणाले त्यावर । अरे आतां होऊं नदीपार । जा दमणी करी तयार । उगीच सबबी सांगू नको ।।५५।। शिपायानें जोडिली दमणी । आला लगेंच घेऊनी । जोशी आंत बैसोनी । जाऊं लागले शेगांवा ।। ५६ ।। दमणी घातली नदींत । तो पाणी आलें अकस्मात् । जाण्या पैल तटाप्रत । अवसर नाहीं राहिला ।।५७।। झंझावात बळावला । कडकडाट करी चपला । मन नदीला पूर आला । क्षणामाजीं भयंकर ।।५८।। मेघ वर्षे मुसळधारा । झंझावात सुटला खरा । शेतकऱ्यांचिया छपरा । तो उडवूं लागला हो ।। ५९ ।। शिपाई म्हणे कुतुबुद्दीन । साहेब येथेंच आलें मरण । तुम्हां आम्हांलागून । उपाय यासी आतां नसे ।।६०।। तईं माधव मार्तंड जोशी । घाबरे झाले निजमानसीं । बाहूं लागले समर्थांसी । करुणायुक्त वचानें ।।६१।। हे समर्थ गजानना । रक्षणा आमुच्या करी प्राणां । अशा संकटीं तुझ्याविणा । त्राता न कोणी आम्हांतें ।। ६२ ।। कथा ऐकिली पुराणांत । जहाज बुडतां समुद्रांत । त्यास संतानें देऊन हात । रक्षण केलें सर्वस्वीं ।। ६३ ।। तूंही संत असामान्य । ब्रह्मवेत्ता करुणाघन । करी आमुचें रक्षण । येऊन या पुरामध्यें ।। ६४ ।। दमणींत आलें जीवन । बैल गेले घाबरोन । मग जोशी पुढें होऊन । बोलते झाले शिपायास ।। ६५ ।। तूं आतां मागें सर । अवलीयाचें भजन कर । तेच नेतील आपणां पार । त्याची चिंता करूं नको ।। ६६ ।। जोशी म्हणाले समर्था । अगाध आहे तुझी सत्ता । वाटेल तें करी आतां । तारी अथवा मारी आम्हां ।। ६७ ।। कासरा दिला सोडून । दोघांनीही मिटले नयन । तों काय घडलें वर्तमान । तें आतां परियेसा ।।६८।। ऐशा महापुरांतूनी । पैल तटा पावली दमणी । उभी राहिली येऊनी । सडकेवरी शेगांवाच्या ।। ६९ ।। ऐसा प्रकार पाहातां । आनंदले उभयतां । पाहा केवढीं अगाध सत्ता ।

आहे अवलीया बाबांची ।। ७० ।। पुरामाजीं रक्षण केलें । निज भक्तां ना बुडूं दिलें । जोशी शेगांवाप्रती आले । एक घटका रात्रीस ।। ७१ ।। वंदन केलें समाधीला । पालखीचा पाहिला सोहळा । दुसरे दिवशीं बहुत केला । दानधर्म जोशांनी ।। ७२ ।। बाळाभाऊचियापासीं । ब्राह्मणभोजन घालण्यासी । कांही रुपये अतिहर्षी । जोशी देते जाहले ।। ७३ ।। साकल्यें कथिलें वर्तमान । बाळाभाऊलागून । हे नवसाचे ब्राह्मण । तुम्ही घाला माझ्यास्तव ।। ७४ ।। कां कीं मला रजा नाहीं । काम जरूरीचें पाही । ऐसें सांगून लवलाही । जोशी गेले निघून ।। ७५ ।। एक यादव गणेश सुभेदार । होता हिंगणीचा राहाणार । हा करितसे व्यापार । वऱ्हाडांत कापसाचा ।। ७६ ।। यास एके सालीं भला । दहा हजार तोटा आला । त्या चिंतेनें क्षीण झाला । कांहीं न सुचे मानसीं ।। ७७ ।। परी व्यापार सोडवेना । चिंता मनींची जाईना । फायदा कांही होईना । त्याच्या मनाप्रमाणें ।। ७८ ।। फायद्यासाठीं खटपट करी । नाना प्रकारें साजिरी । स्वस्थ ना बसती व्यापारी । राहाती सदा प्रयत्नांत ।। ७९ ।। हा एकदां वर्ध्यांत । आला कांहीं कामानिमित्त । उतरण्या गेला घरांत । विनायक असिरकराच्या ।। ८० ।। तों इतक्यात तेथें आला । एक भिकारी बुध हो भला । भिक्षां कांही मागण्याला । असिरकराच्या घरांत ।। ८१ ।। पोषाख अवघा मराठी । करामाजीं भव्य काठी । डोईस होती टोपी मोठी । बनातीची मळकट ।।८२।। कंपवायुनें शरीर । कांपत होते वरच्यावर । त्यास पाहातां असिरकर । चित्तीं परम कोपले ।। ८३ ।। जा बेट्या मागल्या द्वारीं । तेथे मिळेल भिक्षा खरी । नको चढूंस पायरी । ओसरीची ये वेळां ।।८४।। परी हे बोल त्याचे । भिक्षेकरी न मानी साचे । येऊनी वरती ओसरीचे । यादवासन्निध बैसला ।। ८५ ।। घाल भिक्षा कांहीं तरी । असें म्हणून पुढें करी । भिक्षापात्र भिकारी । यादव सुभेदाराच्या ।। ८६ ।। यादव म्हणे मनांत । भिकारी हा लोचट बहुत । नको म्हणत असतां येथ । हा बैसला येऊनी ।। ८७ ।। त्यातें पाहातां न्याहाळून । तईं तो भासला गजानन । सुभेदाराकारण । शेगांवचा राजयोगी ।। ८८ ।। दृष्टीस तेज अत्यंत । स्वरही त्यांच्या परी सत्य । फरक इतुकाच होता त्यांत । कंप होता तनूला ।। ८९ ।। तेज मुद्रा बोलणें । होतें समर्थाप्रमाणे । तें पाहून ऐसें म्हणे । सुभेदार निज चित्तीं ।। ९० ।। हा जरी मानूं गजानन । तरी ते गेले समाधिस्थ होऊन । आतां महाराज कोठून । पडतील आमुच्या दृष्टींशीं ? ।। ९१ ।। कांहीं असो पैसे दोन । देऊं भिकाऱ्याकारण । श्रीगजानन समजून । ऊहापोह ज्याचा नको ।। ९२ ।। पैसे घेतले भिकाऱ्यानें । आणिक कांही देई म्हणे । श्रीगजाननाकारणें । शेरणी वाट गुळाची ।। ९३ ।। ते वायदे करिसी वरचेवर । ते मी न आतां मानणार । तोटा दहा हजार । तुज व्यापारीं आला ना ? ।।९४।। त्याचा विचार अंतरीं ।

करून देई कांहीं तरी । रुपये मजला लवकरी । काढ पाकीट खिशांतून ।। ९५ ।। ऐसें भिकारी बोलतां। सुभेदार झाला देतां । कांही रुपये तत्त्वतां। पाकीटाचे काढून ।।९६।। भिकारी म्हणे ते अवसरी। संतुष्ट मी इतुक्यावरी। होत नाहीं दे लवकरी। आणखी रुपये कांहीं मला ।। ९७ ।। पुन्हां रुपये काढिले । भिकाऱ्यासी अर्पिले । तों इतुक्यात घरांत गेले। विनायकराव असिरकर ।।९८।। यादवराव एकटा बसला। होता असिरकराच्या ओसरीला । तें पाहून बोलला । सुभेदारासी येणें रीतीं ।। ९९।। संशय गजाननाविषयीं । कां घेतोंस चित्तीं पाही ? । कपडे काढून उभा राही । माझ्यापुढें ये वेळां।। १०० ।। तुझ्या अवघ्या अंगावर। दृष्टि पडूं देई एकवार । माझीं तेणें होईल दूर । व्याधि तुझी यादवा ।। १ ।। तूं मजला मुलापरी । कां रे लाजसी अंतरी ? । ऐसें म्हणून पाठीवरी। हात फिरविला तयांनी ।। २ ।। फिरविला नखशिखांत । अंगावरून त्यानें हात । तों आले इतक्यांत । असिरकर ओसरीला ।।३।। रुपये घेऊन भिक्षेकरी । गेला द्वाराच्या बाहेरी। यादवानें बहुतापरी। तपास केला गांवांत।।४।। परी न थांग लागला । शेवटी त्यानें निश्चय केला । ऐसा आपुल्या चित्ताला । कीं हा असावा गजानन ।। ५ ।। सुभेदार म्हणे मानसीं । हें समर्थ असल्या आज दिवशीं। फायदा होईल व्यापारासी । कांहींतरी निःसंशय ।। ६ ।। तो सुभेदाराच्या । गाड्या आल्या कापसाच्या। विकावयासाठीं साच्या । वर्ध्याचिया बाजारीं ।। ७ ।। विक्री होता किंमत । येती झाली तया बहुत। तेणें यादव चित्तांत । समाधान पावला ।।८।। आणि निश्चय ऐसा केला । जो भिकारी भेटला । तो होता समर्थ भला । श्रीगजानन योगीराज ।।९।। समर्थ आपुल्या भक्तांसी । रक्षण करिती अहर्निशीं। निष्ठा मात्र त्यांचेविषयीं। दृढतर पाहिजे मनांत ।।११०।। भाऊ राजाराम कवर । खामगांवीं होता डॉक्टर । त्याची तेल्हाऱ्यावर । बदली असे जाहली ।।११।। म्हणून तेथें जाण्याला। खामगांवाहून निघाला। सहकुटुंब मठांत आला । घ्याया श्रींचें दर्शन ।। १२ ।। गाडी केली तेल्हाऱ्याची । तयारी केली निघण्याची । वेळ अस्तमानाची । असती झाली ते वेळां ।। १३ ।। बाळाभाऊ मठाधिपती । तो त्या बोलला येणें रीति। अहो ऐका माझी विनंती । प्रसाद घेऊन जावें तुम्ही ।। १४।। तुम्ही आजपर्यंत । गेला न येथून उपोषित । आज ऐसें विपरीत। कां हो मनीं आणिलें ।। १५ ।। ह्यांतून आहे व्यतिपात । हें आणावें मनांत । कवर सांगे त्याप्रत । मला निकड आहे बहु ।।१६।। आज रात्रीं प्रसाद घेतों। मागल्या रात्रीं निघून जातों । नसतां आग्रह मला तो । तुम्ही न करा ये काळीं।।१७।। बोलल्याप्रमाणें निघाला । तेल्हाऱ्यासी डॉक्टर भला । घेऊन मुलांमाणसांला । दमणीमाजीं बसून ।।१८।। रात्र होती अंधारी । महा भयंकर साजरी । वाटे निशा शोक करी । निज पतीच्या वियोगें ।। १९ ।। तों

चमत्कार ऐसा झाला । तेल्हाऱ्याचा रस्ता चुकला । कोणी न भेटे पंथाला । विचारावें कोणा जरी ।। १२० ।। गाडी अरुंद रस्त्यावर । दोन्ही बाजूंस कांटे फार । गाडी उभी कांठावर । एका भव्य तलावाच्या ।। २१ ।। म्हणतां झाला गाडीवाला । साहेब रस्ता आहे चुकला । हें ऐकून कवराला । आश्चर्य वाटलें मानसीं ।। २२ ।। खालीं उतरून जों पाहात । तों अवघें दिसलें विपरीत । अपशब्द बोलला बहुत । तो त्या गाडीवाल्याला ।। २३ ।। तूं तेल्हाऱ्याचा म्हणून । तुझी गाडी केली जाण । आडमार्गें आणून । आम्हां कैसें सोडिलें ? ।।२४ ।। काय होतास दारू प्याला । म्हणून हा रस्ता चुकला । वाट तुझ्या डोळ्यांला । दिसली कशी ना सांग मज ? ।। २५ ।। तेल्हाऱ्याचा रस्ता थोर । आम्ही हमेशा वाहातों साचार । मग आडमार्गावर । गाडी कैसी आली तुझी ? ।।२६ ।। ऐसें कवर बोलतां । गाडीवाला जोडी हातां । कां हो मजला शिव्या देतां ? । म्यां न अपराध केला कीं ।।२७ ।। मी हमेशा भाडें करतों । तेल्हाऱ्याहून येथे येतो । वाटेल तेव्हां गाडी हांकतो । रस्ता अवघा माहीत मज ।।२८ ।। बैलही ना कोठें वळले । ते नीट येथेंच आले । तलाव पाहातां स्तब्ध झाले । हा न रस्ता तेल्हाऱ्याचा ।। २९ ।। मग कवर समजला मनांत । हें समर्थांचें आहे कृत्य । प्रसाद घेतल्याविरहित । कां कीं मी निघालों ।। १३० ।। बाळाभाऊच्या विनंतीला । मीं नाहीं मान दिला । म्हणून माझा रस्ता चुकला । आतां वाट गवसे कशी ? ।।३१ ।। हें भयंकर कानन । येथें मशी त्राता कोण । गजानना ! तुजवांचून । रक्षण माझें कराया ।। ३२ ।। तो तळ्याच्या दुसऱ्या बाजूला । घांगरमाळांचा आवाज झाला । डॉक्टरांच्या कानीं पडला । तेणें आला थोडा धीर ।।३३ ।। गाडीवाल्यासी म्हणे कवर । रस्ता नाहीं फार दूर । या चाहुलीचा सुमार । धरून गाडी हाण आतां ।।३४ ।। तें त्यानें ऐकिलें । काट्यांकुपाट्यांमधून नेलें । नीट रस्त्याला लाविलें । या आपल्या गाडीस ।।३५ ।। हमरस्ता लागतां भली । डॉक्टरानें चौकशी केली । तों ऐशापरी समजली । गोष्ट त्या कवरातें ।। ३६ ।। हें शेगांवचें शिवार । आहे अजून साचार । मग म्हणाला डॉक्टर । चाल शेगांवीं परत आतां ।। ३७ ।। सूर्योदयाचे समयाला । शेगांवासी कवर आला । वृत्तान्त बाळाभाऊला । केला सर्व निवेदन ।। ३८ ।। मग बाळाभाऊ म्हणाले । हेंच आज बरें झालें । व्यतिपाती न जाऊं दिलें । समर्थांनीं तुम्हांस ।। ३९ ।। आज प्रसाद ग्रहण करा । उद्यां जा हो तेल्हारा । करूं नये कधींच खरा । प्रसादाचा इन्कार ।। १४० ।। समर्थांचे तुम्ही भक्त । म्हणून तुम्हां आणिलें परत । मानवाचे अवघे बेत । सिद्धीस जाणें अशक्य ।। ४१ ।। संतांच्या जें असेल मनीं । तेंच येईल घडोनी । भरंवसा त्यांचे चरणीं । ठेवून स्वस्थ असावें ।। ४२ ।। दुसरे दिवशीं प्रसादासी । घेऊन गेला तेल्हाऱ्यासी । आतां पुढील गोष्टीसी ।

अवधान द्यावें श्रवणातें ।। ४३ ।। एक रतनसा नामें नर । होता जातीनें भावसार । तयाचा मुलगा दिनकर । होता एक वर्षाचा ।। ४४ ।। त्यासी सोबणीचा रोग झाला। कोणी म्हणती सटावला । बालक अवघा सुकून गेला । रक्त न राहिलें अंगांत ।। ४५ ।। दिसूं लागलीं अवघीं हाडें । वरती नुसतें कातडें । वैद्य आणले बडेबडे । परी न झाला उपयोग ।।४६।। मुलगें रडतां राहिना। दूधपाणी घेईना । ज्वर मुळींच सोडीना। पाहा तयाच्या तनूतें ।।४७।। वैद्य म्हणती रतनसासी । आतां औषध न देईं यासी । हा तुझ्या हातासी । लागणें आहे अशक्य ।। ४८ ।। शक्याशक्य विचार । सुज्ञें करावा निरंतर । उगीच पूल सागरावर । बांधावया जाऊं नये ? ।। ४९ ।। ऐसें ऐकून रतनसा। रडूं लागला ढसढसां । शेवटीं विचार त्यानें ऐसा । केला आपुल्या मानसीं ।।१५०।। येवींतेवीं मरतें पोर। माझें आतां साचार। पाहूं करून एकवार । उपाय हा शेवटचा ।। ५१ ।। दिनकराचा अंतकाळ । आला होता अति जवळ। घरचीं माणसें सकळ। लागलीं श्रोते रडावया ।। ५२ ।। हातपाय गार झाले । नेत्रतेज मंदावलें । मनगटाचें सोडिलें । ठिकाण पाहा नाड्यांनीं ।। ५३ ।। ऐशा स्थितिमाझारी । रतनसानें पुत्र करीं । घेऊन ठेविला असे द्वारीं । नेऊनिया समर्थांच्या ।। ५४ ।। आणि केला त्यांसी नवस । पुत्र माझा उठल्यास । शेरणी वांटीन तुम्हांस । मी पांच रुपयांची ।।५५।। तुम्ही पावले अवघ्यांला। त्याचा अनुभव द्यावा मला। मीही आहे आपुला। माझी उपेक्षा करूं नका ।।५६।। माझें मूल द्वारांत । तुझ्या जरी झालें मृत। तरी अवघ्या वऱ्हाडांत। तुझी होईल नाचक्की ।। ५७ ।। अमृतापरी तुझे चरण । आले सांगत आम्हां जन । हे स्वामी गजानन। कृपा करा या बाला ।।५८ ।। पुत्र न माझा उठला जरी । मी डोकें फोडीन पायांवरी । तुझ्या आज निर्धारीं। ऐसा निश्चय मनींचा ।।५९।। अमृततुल्य तुझी दृष्टि । त्याची करावी आज वृष्टि । नको करूंस मला कष्टी । महापुरुषा गजानना! ।। १६० ।। त्यास कांहीं वेळ झाला । तों प्रकार ऐसा घडून आला । मूल हातापायांला । हालवावया लागलें ।।६१।। नाडी आली ठिकाणीं । रुदन करूं लागलें जाणी । तो प्रकार पाहूनी । लोक सारे आनंदले ।। ६२ ।। समर्थकृपा झाल्यावर । राहिल कोठून त्या दर ? । सूर्याचिया समोर । तमाचा तो पाड नसे ।। ६३ ।। दिनकर थोडे दिवसांत। होता झाला पूर्ववत् । नवस असला श्रद्धायुक्त । तो फळे हा न्याय असे ।। ६४ ।। दादा कोल्हटकरांचा । पुत्र राजा नांवाचा। आहे प्रसाद समर्थांचा । संतकृपा अमोल खरी ।। ६५ ।। कन्या रामचंद्र पाटलाची। चंद्रभागा नांवाची । ज्वान अठरा वर्षांची। लाडेगांव सासर जिचें।। ६६ ।। ही असतां गरोदर। प्रसंग आला दुर्धर । प्रसूतीची वेळ फार। कठीण स्त्रीजातीला।। ६७ ।। लाडेगांवाहून माहेरीं । चंद्रभागा आली खरी ।

प्रसूतीस्तव निर्धारी। जनरीतीप्रमाणें ।। ६८ ।। मोठ्या कष्टानें प्रसूती। झाली तिची निश्चिती । तोंच चंद्रभागेवरती। ज्वरें अंमल बसविला ।। ६९ ।। तो होता नवज्वर। थकून गेले डॉक्टर । औषधउपचार केले फार । आपुल्या मुलीस पाटलांनीं ।। १७० ।। थोडाबहुत गुण आला । व्याधि तितक्यापुरता दबला । परी नव्हता मुळींच झाला । नामशेष देहांतूनी ।। ७१ ।। चंद्रभागा आजारी । पडूं लागली वरच्यावरी । एकदां अकोल्या नेलें खरी। औषध तिला द्यावया ।। ७२ ।। वैद्य विधानें नाना करिती। कोणी नळसंग्रहणी बोलती । कोणी वैद्य ऐसें म्हणती। क्षय झाला मुलीस या ।। ७३ ।। मेळ एकाचा एकाला । नाहीं मुळीं लागला। मग पाटलानें विचार केला । आतां वैद्य गजानन ।। ७४।। तारो अथवा मारो इसी । अंगारा लावा प्रतिदिवसीं । तीर्थ द्यावें प्यावयासी। समर्थांच्या पायांचें ।। ७५ ।। पिता मोठा निष्ठावंत। समर्थांवरी अवघा हेत । हळुंहळूं त्या पोरीप्रत । गुण येता जाहला ।। ७६।। तिला उठवत नव्हतें शय्येसी । तीच आली दर्शनासी । पायीं चालत मठासी। हें महत्त्व अंगाऱ्याचें ।। ७७ ।। निष्ठावंत ज्याचा भाव । तयाशीं पावे देव । उपास्यापदीं भाव। उपासकें ठेवावा ।। ७८ ।। रामचंद्राची अंगना । जानकाबाई सुलक्षणा। परी दैवयोग सुटेना। तो भोगल्यावांचुनी ।। ७९ ।। वाताचा झाला विकार। जानकाबाईस साचार। पोट दुखे वरच्यावर। कांही उपाय चालेना ।। १८० ।। औषध देतां दबे वात । पुनः उठे पूर्ववत्। ऐसा क्रम दिवस बहुत। चालला होता श्रोते हो ।।८१।। त्या वाताची अखेरी । होती झाली मस्तकावरी। मेंदु बिघडला निर्धारी। गेली जाणीव मावळून ।। ८२ ।। वेड्यापरी करावें । वाटेल तें बोलावें। कधीं उपाशी निजावें। कधीं बसावें जेवत ।। ८३ ।। कोणी म्हणती लागलें भूत । कोणी म्हणती रोग सत्य। कांहीं वदूं लागले तेथ । हा करणीचा प्रकार असे ।। ८४ ।। कां कीं जितके असती जमेदार । त्यांचें असतें वांकडे फार। दुबळा आपुला दावी जोर । चेटूककरणी करुनिया ।। ८५ ।। औषध उपाय बहुत केले। जाणतेही आणविले । गंडे बहुत बांधिले। करीं जानकाबाईच्या ।। ८६ ।। पाटील घरचा श्रीमंत। तो सांपडला अडचणींत । म्हणून येतां झाला ऊत । अवघ्यां त्या दांभिकांना ।। ८७ ।। कोणी अंगांत आणावें । वेडाचें निदान करावें। कांही तरी सांगावें । धनास्तव पाटलाला ।। ८८ ।। तो बिचारा सारें करी । कांता बरी न होय परी । विचार त्यानें अखेरीं । ऐशा रीतीं ठरविला ।। ८९ ।। वैद्य आतां गजानन । जाणता आतां गजानन । देव ऋषि आतां गजानन । तो जें वाटेल तें करो ।। १९० ।। माझी बायको सून त्याची । ही भावना माझी साची । आतां अन्य उपायांची । गरज नाहीं आम्हांला ।। ९१ ।। तूं उद्यांपासून । प्रात:काळीं करी स्नान। मठामाजीं जाऊन। घाली प्रदक्षिणा समाधीसी

।। ९२ ।। तें तिनें पतीचें वचन । सर्वथैव केलें मान्य। समर्थ समाधी लागून। घालूं लागली प्रदक्षिणा ।।९३।। गेल्या न त्या मात्र वायां । दया आली सद्‌गुरुराया । वातविकार जाऊनियां। निर्दोष ती जाहली ।। ९४ ।। खऱ्या खऱ्या संतांची । सेवा न जाई वांया साची । परी निष्ठा मानवाची। जडणें तेथे अशक्य ।। ९५ ।। समर्थांच्या नंतर। बाळाभाऊ गादीवर। बसले त्यांचे चमत्कार। कांहीं थोडे जाहले ।।९६।। हे वैशाख वद्य षष्ठीसी । शेगांवी गेले वैकुंठासी । त्यांच्यामागून गादीसी। बसले येऊन नारायण ।।९७।। बाळाभाऊ जेव्हां गेले । तेव्हां नारायणासी स्वप्न पडलें। नांदूरें ग्रामीं भलें। तें थोडें सांगतों ।। ९८ ।। हे माळी नारायणा । तूं शेगांवास करी गमना। रक्षण्या भाविक जनांना। ऐसें मला वाटतें ।।९९।। ऐसें स्वप्नीं सांगून । निघून गेले गजानन । म्हणून आले नारायण । शेगांवामाझारीं ।। २०० ।। कांहीं दिवस यांनींही । अधिकार चालविला ते ठायीं । यांची समाधि झाली पाही। चैत्र शुद्ध षष्ठीला ।।१।। पूर्वसुकृतावांचून। संतसेवा न घडे जाण । संतसेवेचें महत्पुण्य । त्या पुण्या पार नसे ।।२।। श्रीगजाननलीलेचा। पार कधीं न लागायाचा। अंबरीच्या चांदण्यांचा । हिशेब कोणा न लागे कधीं।। ३ ।। मी अज्ञान पामर । मति नाहीं तिळभर। मग हा लीलासागर । मुखीं केवीं वर्णू हो !।।४।। त्यानें जें जें वदविलें । तें तें मीं कथित केलें। लेखणीनें अक्षर लिहिलें । परी तें न तिचें सामर्थ्य ।। ५।। ती लेखणी ज्याच्या करीं । तोच अक्षरें काढी सारीं । निमित्ताकारण होते खरी। लेखणी ती लिहावया।।६ ।। तैसेंच येथे झालें। मी लेखणीचें काम केलें । लिहिते लिहविते स्वामी भले । श्रीगजानन महाराज ।।७।। त्यांच्या कृपेंकरून। मी हें केलें लेखन । येथें माझें मोठेंपण। कांहींच नाहीं विबुध हो ! ।। ८ ।। स्वस्ति श्रीदासगणूविरचित। हा श्रीगजाननविजय नामें ग्रंथ । आतां आला कळसाप्रत । कळसाध्याय पुढें असे ।। २०९ ।। शुभं भवतु ।। श्रीहरिहरार्पणमस्तु ।।

।। इति श्रीगजानन विजय ग्रंथस्य विंशोऽध्यायः समाप्तः ।।